

Пояснюється це тим, що конкретні життєві ситуації не можуть бути повністю передбачені навіть у Священній книзі [2].

В ісламі, за всю його історію не робилося відмінностей між світськими та духовними поняттями, а саме між гріхом та злочином. Внаслідок цього історія ісламу не знала світських, мирських, законодавчих систем окрім шаріату. До того, на відміну від інших релігій, в ісламі всі основні вимоги релігії були внесені в систему шаріату, що й призвело його возведення на рівень закону, а отже, порушення будь-чого розглядалося не просто як гріх, проступок перед Богом, а саме: правове порушення, злочин, із витікаючими з цього наслідками – кримінальною відповідальністю, що також можна назвати особливою рисою ісламу як релігії.

Отже, підсумовуючи вищесказане, закони шаріату передусім спрямовані на регулювання повсякденного життя правочинного та благочестивого мусульманина, його відносин з Богом та світом, суспільством, людьми.

Джерела та література

1. Голоскевич В. Етика східних релігій буддизму та ісламу в порівнянні з православним вченням про моральність: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата богослів'я. Київ. Києво-Печерська Лавра, 2000.
2. Латигіна Н. Іслам: шлях крізь століття. Київ: «Монографія», 2016.
3. Сисоєв Д. Іслам. Православний погляд. СПб: «Духовное наследие», 2011.

Гула Анастасія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

МОРАЛЬНА СВІДОМІСТЬ

Анотація. У статті досліджено теоретичні аспекти моральної свідомості. Розкрито суть феномена «моральна свідомість». А також зроблений опис рівнів та стадій моральної свідомості особистості.

Ключові слова: мораль; свідомість; цінності; норми.

Abstract. The theoretical aspects of moral consciousness are investigated in the article. The essence of the phenomenon of "moral consciousness" is revealed. And also the description of levels and stages of moral consciousness of the person is made.

Keywords: morality; consciousness; values; norms.

У наш час проблема специфіки моральної свідомості набуває надзвичайної актуальності. Моральне становлення людини – це складне явище розвитку особистості. І через це проблема моральної свідомості належить до філософських проблем. У наш час перед людьми відкриваються нові глобальні проблеми, такі як: людські та світові конфлікти, тероризм, і все це змушує нас повернутися до моралі. Моральні проблеми завжди виникали в суспільстві, але

в наш час вони виникають ще більше в нових видах діяльності. Метою роботи є розгляд саме моральної свідомості.

Пошуки методологічної та теоретичної бази досліджуваної проблеми показали, що процес формування моральної свідомості людини був предметом роздумів філософів і педагогів минулого – Протагора, Сократа, Аристотеля, Платона, І. Канта, Г. Сковороди, М. Бердяєва та ін. Фундаментальні ідеї морального розвитку особистості розроблялися І. Коном, Я. Корчаком, А. Макаренком, Ж. Піаже, Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинським, С.Якобсоним та ін.

Поняття «моральна свідомість» було введено в науковий обіг дуже давно. Сьогодні важко визначити, хто першим поєднав поняття «мораль» і «свідомість» в один термін, що використовується століттями для опису сутності людської природи в часи певного вибору в навколишньому світі.

Латинське слово «*mos*» існує давно і означає характер, темперамент, звичаї, приписи, закон, правило. На основі цього набору значень відомий римський оратор, письменник і політичний діяч Марк Тулій Цицерон (106–43 рр. до н. е.) формулює прикметник «*moralis*» від іменника «*mos*» – такий, що стосується темпераменту, характеру та звичаїв. Після Цицерона цим неологізмом користувався Сенека Старший, інші римські філософи та письменники, а у IV столітті н. е. термін «мораль» стає звичним.

Мораль – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей. «Мораль» і «моральність» у багатьох випадках виступають синонімами. Але ці поняття не завжди є тотожними. Ми можемо сказати «не читай мені моралі», але не скажемо «не читай мені моральності».

Мораль, на відміну від моральності, виступає насамперед як форма свідомості – сукупність правил, норм поведінки, які усвідомлює людина. Тому моральну свідомість часто називають мораллю. Що стосується моральності, то найчастіше її розуміють як втілення певних правил, норм у фактичній поведінці людей, у взаєминах між ними. У цьому сенсі моральність є вираженням рівня сформованості моральної свідомості [1].

Якщо говорити детальніше, то мораль можна розглядати як ставлення людини до себе та інших людей. Коли ми говоримо, що людина духовно розвинена, ми насамперед вважаємо, що вона добра, чуйна. І якщо, навпаки, вона бездушна, то ми маємо на увазі, що вона зла і жорстока. Мораль – це контроль своїх бажань, а також здатність людини обмежувати свої примхи. Можна сказати, що якщо органи чуття направлені належно, розум повинен йти за ними. Якщо розум є знаком чесноти, він найчастіше протиставляється почуттям. Отже, на нашу думку, мораль – це людська якість, яка не притаманна тваринам, бо вони не мають розуму.

Можна також сказати, що мораль – це форма суспільної свідомості. Без усвідомлення людиною власної поведінки, розуміння зла і добра, справедливості мораль не може існувати [2].

Філософи античності розглядають моральну свідомість не як теоретики, а як практики. Античний філософ – це носій моралі, це вчитель, вихователь

молодого покоління. Першим визначив місце людини як моральної істоти афінський філософ Сократ. Розглядаючи людину саме з цього погляду, він дійшов висновку, що існують об'єктивні моральні норми. Їх дотримання – вияв сформованості людської моралі. Залежність категорій добра і зла не відносна, вона – абсолютна. Якщо Конфуцій ставив мораль над освіченістю, то Сократ розум і мораль ототожнював. Бути моральним означає бути мудрим. Люди творять зло, бо не знають добра. Сократ вказав на шляхи формування моральної свідомості особистості, найголовніший з яких – шлях моральних знань. З його іменем пов'язують перелом в історії античної філософської думки, суть якого в переході від розгляду науково-природничих проблем (як першочергових) до вивчення проблеми людини, її морального та громадянського стану. Сократа можна вважати родоначальником етики як філософської науки [3].

Моральна свідомість може бути публічною або особистою. Основними складовими суспільної моральної свідомості є моральні цінності та вимоги, а особистої моральної свідомості – моральні зобов'язання, моральні цінності, як-от гідність, справедливість, чесність тощо.

В моральній свідомості зазвичай виділяють два рівні – психологічний та ідеологічний.

Психічний рівень охоплює підсвідомість, почуття та волю. Залишки інстинкту, природні моральні закони, психологічні комплекси та інші явища виявляються у несвідомому. Підсвідомість найретельніше досліджена в психоаналізі, засновником якого є Зигмунд Фройд. Підсвідомість здебільшого є вродженою, але вона може також виглядати як ціла система комплексу упродовж усього життя, що дуже впливає на злий вибір.

Ідеологічний рівень моральної свідомості містить норми, принципи, ідеї, теорії.

Моральна свідомість функціонує на двох рівнях налагодження стосунків між людьми: емоційній чутливості (повсякденна свідомість) та раціональній теорії (етика).

Емоційний рівень – психічна реакція особистості на подію, відношення, явище. Він складається з емоцій, почуттів, настрою.

Емоційно-перцептивна моральна свідомість визначає ставлення людини:

- а) почуття інших (симпатія чи неприязнь, довіра чи недовіра, ревності, ненависть);
- б) ставлення до себе (смирено, егоїстично, суворо);
- в) для всього суспільства (громадський обов'язок, патріотизм, національна гордість).

Рівень раціональності – здатність особистості проводити логічний аналіз та самоаналіз – це результат цілеспрямованого формування моральної свідомості в процесі навчання, виховання та самовиховання [4].

Існують також такі цінності моральної свідомості: добро і зло, щастя, справедливість. Цінності стають мотивами поведінки людини в суспільстві. Найважливішою складовою моральної свідомості є совість, яка відповідає за моральну самооцінку людини.

Отже, кожен повинен нести відповідальність за свій успіх і невдачу. Мораль можна визначити як прагнення до кращого, відносини між людьми, людяність у суспільстві, свобода волі, взаємність відносин. Усі ці поняття взаємопов'язані. Мораль дає змогу кожному засвоїти етику та зосередитися на добрі, злі, чесності та справедливості. Люди розуміють, що таке совість, чесність і честь. Отож, на сьогодні ці питання залишаються актуальними і потребують подальшого розгляду.

Джерела та література

1. Малахов В. А. Етика: навч. посіб. Київ: Либідь, 1996. 304 с
2. Структура моральної свідомості, людини і суспільства. URL: <http://www.etica.in.ua/struktura-moral-noyi-svidomosti/> (дата звернення: 26.03.2021).
3. Тофтул М. Г. Етика: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 416 с.
4. Надольний І. Ф., Андрущенко В. П., Бойченко І. В., Розумний В. П. та ін. Філософія: навч. посіб. Київ: Вікар, 1997. 584 с.

Жиряда Марія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЕТИЧНА ДИЛЕМА У КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

Анотація. Міграційна криза стала викликом для фундаментальних засад Європи: економічного добробуту, безпеки та політичної рівноваги. Вона розділила суспільство на дві групи: захисників власних кордонів та тих, хто готовий прийняти біженців. Різні погляди на проблему – реальна перепона на шляху до її врегулювання.

Ключові слова: міграція, суспільство, політика, криза.

Abstract. The migration crisis has challenged Europe's fundamental principles: economic prosperity, security and political equilibrium. It has split society into two groups: one who protects national borders and another who is ready to shelter refugees. Different views on the problem are a true obstacle to its solution.

Keywords: migration, society, policy, crisis.

Неконтрольовані та масштабні потоки біженців із Африки до країн Європейського Союзу у 2015 р. змусили західний світ не лише вирішувати проблеми соціально-економічного та безпекового характеру. Вони також поклали початок великої дилеми – закривати для мігрантів кордони чи безперешкодно приймати їх на своїй території, надавати притулок і захист? Криза викликала глибокі дискусії та непорозуміння і між лідерами європейських держав, і у суспільстві. Відсутність консолідації і солідарності в межах ЄС затягнули процес розробки спільних ефективних механізмів міграційної політики. Загострення ситуації з біженцями призвело до ціннісної кризи.

Осмыслити зазначену проблему, дати етичну оцінку політики щодо біженців у Європі також і за допомогою філософського підходу. Такий спосіб мислення не визначає, що правильно, а що – ні. Як зазначав сучасний